

KS. RAFAŁ ŚPIEWAK

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

Kolegium Informatyki i Komunikacji

Katedra Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów

ZAGOSPODAROWYWANIE CYBERKONTYNENTU – MEDIA STUDENCKIE DUSZPASTERSTWA AKADEMICKIEGO W POLSCE

ZONING THE CYBER CONTINENT – STUDENT MEDIA OF ACADEMIC PASTORAL CARE IN POLAND

ABSTRACT:

Benedykt XVI nazwał Internet „nową areną digitalną” i „digitalnym kontynentem”, wyznaczając jednocześnie Kościołowi pilne zadania, by tę przestrzeń w odpowiedni sposób zagospodarować i przeniknąć duchem Ewangelii. Zdawał sobie sprawę, że „Świat cyfrowy nie jest światem paralelnym ani czysto wirtualnym, lecz dla wielu ludzi, zwłaszcza najmłodszych, stanowi część codziennej rzeczywistości”. Jego myśl rozwinął i pogłębił papież Franciszek w adhortacji *Christus vivit*. Podkreślił on, że skoro ludzie nie tylko komunikują się w tej przestrzeni, ale stanowi ona dla nich wręcz przestrzeń życia, sprawą pilną jest potrzeba wysłania cybermisjonarzy. Ich zadaniem jest adekwatne dla młodych ludzi głoszenie orędzia Jezusa Chrystusa i przyczynianie się do budowania wspólnoty Kościoła. Wyjątkowo ciekawym polem do zbadania recepcji nauczania ostatnich papieży są media duszpasterstwa akademickiego w Polsce. Stanowią one szczególnie przypadek mediów studenckich. Wykorzystanie nowych technologii komunikacyjnych wciąż pozostaje wyzwaniem duszpasterskim zwłaszcza względem młodzieży.

Benedict XVI called the Internet the “new digital arena” and “digital continent”, at the same time assigning urgent tasks to the Church in order to properly use this space and penetrate the spirit of the Gospel. He realized that “The digital world is not a parallel or purely virtual world, but for many people, especially the youngest, it is part of everyday reality.” His thought was developed and deepened by Pope Francis in the exhortation *Christus vivit*. He emphasized that since people not only communicate in this space, but treat it as their living environment, there is an urgent need to send cyber missionaries. Their task is to preach the message of Jesus Christ to young people and to contribute to building the community of the Church. An extremely interesting field to examine how the teaching of recent popes was received is the media of academic pastoral care in Poland. They represent the special case of academic media. The use of new communication technologies still remains a pastoral challenge, especially for young people.

Współczesny Kościół, aby móc realizować swoją misję w świecie, zwłaszcza wobec młodego pokolenia, powinien uwzględnić i spełnić dwa warunki: kontynuować głoszenie fundamentalnych treści wiary oraz wykorzystać nowe drogi,

ściślej mówiąc środki komunikacji¹. Współczesna refleksja nad krzewieniem wiary wymaga z jednej strony pogłębionej teologii, z drugiej zaś – pogłębionej wiedzy na temat współczesnego społeczeństwa, przemian w jego funkcjonowaniu, zmian mentalnościowych, kulturowych dokonujących się pod wpływem rozwoju technologii. Dotyczy to szczególnie obszaru mediów i komunikacji². Stanowi to wyzwanie dla Kościoła w kontekście misji wobec młodego pokolenia³. Trudno wyobrazić sobie realizację misji Kościoła wobec młodych ludzi z pominięciem nowych technologii w dziedzinie komunikacji. Ich powszechność radykalnie zmienia sposoby percepcji treści⁴. Dla współczesnego młodego pokolenia cyberprzestrzeń jest czymś oczywistym i stanowi wręcz konieczny warunek funkcjonowania i urzeczywistniania różnych inicjatyw⁵. Od lat obecność w niej jest poważnym wyzwaniem także dla Kościoła⁶. Tradycja i nowoczesność muszą znaleźć właściwe proporcje i koherencję⁷.

Dla zweryfikowania, jak ten proces przebiega, analizie poddano media wykorzystywane w duszpasterstwie akademickim w Polsce. Jak się wydaje, stanowi ono pod tym względem wyjątkowo ciekawe pole badawcze, gdyż skierowane jest głównie do ludzi młodych, dla których Internet, cyberprzestrzeń i nowe media są naturalnym środowiskiem funkcjonowania; narzędziami, którymi posługują się niemalże nieustannie.

Benedykt XVI nazwał Internet „nową areną digitalną⁸” i „digitalnym kontynentem⁹”, wyznaczając jednocześnie Kościołowi pilne zadania, by tę przestrzeń w odpowiedni sposób zagospodarować i przeniknąć duchem Ewangelii¹⁰. Zdawał sobie sprawę, że „Świat cyfrowy nie jest światem paralelnym ani czysto wirtualnym, lecz dla wielu ludzi, zwłaszcza najmłodszych, stanowi część codziennej

¹ J. Kloch, *Kościół w Polsce wobec Web 2.0*, Kielce 2013, s. 68.

² M. Przybyś, *Kościół w social media. Komunikacja instytucji ekklezjalnych w mediach społecznościowych w perspektywie medjoznawczej i teologicznej*, „Kultura – Media – Teologia” 35 (2018), s. 144.

³ J.M. Twenge, *iGen. Dlaczego dzieciaki dorastające w sieci są mniej zbuntowane, bardziej tolerancyjne, mniej szczęśliwe – i zupełnie nieprzygotowane do dorosłości*, tłum. O. Dziedzic, Sopot 2019, s. 156.

⁴ M. Dębski, M. Bigaj, *Młodzi cyfrowi. Nowe technologie. Relacje. Dobrostan*, Gdynia 2019, s. 38-40.

⁵ M. Spitzer, *Cyberchoroby. Jak cyfrowe życie rujnuje nasze zdrowie*, tłum. M. Guzowska, Słupsk 2016, s. 7.

⁶ J. Kloch, *Kościół w Polsce...*, s. 27; M. Lasowska, *Nowe media w duszpasterstwie*, w: *Media w duszpasterstwie*, red. M. Przybyś, T. Wielebski, Warszawa 2014, s. 202-216; W. Śmigiel, *Internet jako narzędzie działalności pastoralnej Kościoła*, „Studia Pelplińskie” 33 (2002), s. 579-587.

⁷ R. Śpiewak, *Tradycja i nowoczesność. Nowe media w duszpasterstwie akademickim*, w: *Komunikowanie społeczne w dobie nowych technologii*, red. D. Piontek, S. Ossowski, Poznań 2017, s. 166.

⁸ Benedykt XVI, *Nowe technologie, nowe relacje. Krzewić kulturę poszanowania, dialogu i przyjaźni*, w: *Kościół o mediach. Wybór dokumentów Kościoła o środkach społecznego przekazu*, Warszawa 2013, s. 238, <http://media.uksw.edu.pl/kosciol-o-mediach.pdf> [data dostępu: 29.12.2019].

⁹ Tamże, s. 239.

¹⁰ Benedykt XVI, *Kapłan i duszpasterstwo w świecie cyfrowym: nowe media w służbie Słowa*, w: *Kościół o mediach*, s. 239, <http://media.uksw.edu.pl/kosciol-o-mediach.pdf> [dostęp: 29.12.2019].

rzeczywistości¹¹”. Jego myśl rozwinął i pogłębił papież Franciszek w adhortacji *Christus vivit*¹². Podkreślił on, że skoro ludzie nie tylko komunikują się w tej przestrzeni, ale stanowi ona dla nich wręcz przestrzeń życia, sprawą pilną jest potrzeba wysłania cybermisjonarzy¹³.

Cel i metodologia badań

Celem artykułu jest określenie, w jakim stopniu cyberkontynent zagospodarowywany jest przez duszpasterstwo akademickie w Polsce. Przebadano 64 ośrodki duszpasterstwa akademickiego pod kątem wykorzystywanych narzędzi medialnych. Chodziło o stwierdzenie, które z nowych mediów najczęściej wykorzystywane są w praktyce duszpasterskiej oraz jaka jest ich jakość. Pominęto analizę treści tychże mediów, to znaczy: nie brano pod uwagę strony merytorycznej ani oferty programowej. Korzystano z zasobów Internetu, traktując go jako źródło danych. Badania przeprowadzono w okresie od maja 2019 r. do grudnia 2019 r. Należy uwzględnić dynamiczność zmian w tym obszarze oraz fakt, że niektóre parametry mogły po czasie ulec zmianie zarówno *in plus*, jak i *in minus*. W badaniu brano pod uwagę tworzone i administrowane przez różne ośrodki media w znaczeniu podmiotowym¹⁴.

Media duszpasterstwa akademickiego stanowią szczególny przypadek mediów studenckich. Ich definicja została wypracowana w zespole badawczym, skupionym w Katedrze Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach¹⁵.

Przez media studenckie rozumiemy media środowiskowe, których przekaz w przeważającej części tworzony jest przez studentów, dla których – ze względu na wykorzystywane kanały dystrybucji i poruszaną problematykę – podstawową grupę odbiorców stanowią studenci, traktowani jako część społeczności akademickiej o specyficznych potrzebach informacyjnych. Katalog podmiotów prowadzących tak rozumiane media studenckie jest bardzo zróżnicowany i obejmuje, m.in.: uczelnie i ich jednostki organizacyjne (wydziały, instytuty, katedry), koła i towarzystwa naukowe, uczelniane organy samorządu studenckiego, niezależne od uczelni organizacje studenckie, prywatne podmioty gospodarcze oraz grupy nieformalne, funkcjonujące w obrębie społeczności akademickiej.

¹¹ Tenże, *Sieci społecznościowe. Portale prawdy i wiary, nowe miejsca ewangelizacji*, http://www.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20130124_47th-world-communications-day.html [dostęp: 12.09.2019].

¹² Franciszek, Adhortacja apostolska *Christus vivit* (2019) [dalej: CV], nr 86-87.

¹³ Z. Nosowski, *Cybermisjonarze*, <https://opoka.org.pl/biblioteka/P/PR/GN/2001-23-1.html> [dostęp: 29.12.2019].

¹⁴ M. Nowina Konopka, *Przyczynek do metodologii badań Internetu ze szczególnym uwzględnieniem geografii Internetu*, w: *Metody badań medioznawczych i ich zastosowanie*, red. A. Szymańska, M. Lisowska-Magdziarz, A. Hess, Kraków 2018, s. 343.

¹⁵ Projekt realizowany jest przez zespół: prof. UE dr. hab. Aleksandra Pethe, dr Anna Musialik-Chmiel, dr Aleksandra Fudala-Barańska, dr Jakub Parnes, ks. dr Rafał Śpiewak.

W powyższą definicję wpisują się również media różnych ośrodków duszpasterstwa akademickiego, działających w środowisku studenckim. W związku z tym w ramach projektu badawczego, mającego na celu zbadanie zarówno stanu aktualnego, jak i tendencji rozwoju tychże mediów, zdecydowano przypatrzyć się także tym związanym z misją duszpasterską Kościoła katolickiego wobec środowiska studentów.

Duszpasterstwo akademickie pomiędzy realnością a wirtualnością

Realizacja misji Kościoła, czyli duszpasterstwo jest i zawsze było wyzwaniem¹⁶. Duszpasterstwo akademickie jest częścią misji Kościoła¹⁷. Aby określić możliwości duszpasterskiego oddziaływania Kościoła w środowisku akademickim w kontekście dostępności nowoczesnych technologii komunikacji, konieczne jest najpierw sprecyzowanie istoty Kościoła i duszpasterstwa. Od jakiegoś czasu trwa bowiem dyskusja o roli nowych, dostępnych dziś narzędzi komunikacji w działalności duszpasterskiej¹⁸.

W narracji o Kościele istotnym uściśleniem metodologicznym jest stwierdzenie, że poruszamy się w obszarze tajemnicy wiary: „Kościół nie jest rzeczywistością tego świata, która poddaje się wszystkim miarom i analizom. W tym życiu nie może zostać doskonale poznany, owszem, pozostaje skryty jakby za jakąś zasłoną. Jest bowiem tajemnicą wiary. I podobnie jak wszystkie inne tajemnice, przekracza możliwości i siły naszego umysłu. Co więcej, jest on dla nas w pewnym sensie miejscem wszystkich tajemnic”¹⁹. Ponadto, jak podkreśla kard. Walter Kasper w książce *Kościół katolicki. Istota, rzeczywistość, posłannictwo*: Kościół jest rzeczywistością różnorodną. Aby głębiej ją zrozumieć, sięga się po pewne symbole i metafory. Nawiązując do Soboru Watykańskiego II, kard. Kasper przywołuje następujące: „lud Boży, owczarnia, rola uprawna, winnica, budowla Boża, rodzina Boża, świątynia Boża, Ciało Chrystusa i oblubienica Chrystusa”²⁰. Wszystkie one mają swoje źródło w Biblii i Tradycji Kościoła. Żadna jednak z tych figur nie jest w stanie w pełni wyrazić Jego istoty. Niemniej jednak spośród wszystkich obrazów Kościoła tak w okresie przedsoborowym, jak i posoborowym, na pierwszy plan wysuwa się pojęcie ludu Bożego: „W liturgii i w teologii średniowiecznej

¹⁶ R. Niparko, *Duszpasterstwo*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 4, red. R. Łukaszczyk, L. Bieńkowski, F. Gryglewicz, Lublin 1983, kol. 390; D. Bourgeois, *Duszpasterstwo Kościoła*, oprac. L. Balter, tłum. M. Tryc-Ostrowska, Poznań 2001, s. 361. W swej refleksji teologicznej szeroko podejmuje ten problem także: W. Hryniewicz, *Kościół jest jeden*, Kraków 2004.

¹⁷ R. Rak, K. Żamowiecki, *Akademickie duszpasterstwo*, w: *Encyklopedia katolicka*, red. W.F. Gryglewicz, t. 1, Lublin 1985; A. Przybecki, *Urzeczywistnianie się Kościoła w środowisku akademickim. W poszukiwaniu koncepcji duszpasterstwa studentów w Polsce*, Poznań 1986, s. 23.

¹⁸ Więcej: M. Robak, *E-duszpasterstwo?*, „Więź” 10 (2000), s. 97; A. Draguła, *Dobre narzędzia, zły nauczyciel*, „Więź” 2 (2001), s. 101; T. Słomiński, *E-duszpasterstwo – wątpliwości duszpasterza*, „Więź” 2 (2001), s. 108.

¹⁹ H. Lubac, *Medytacje o Kościele*, tłum. I. Białkowska-Cichoń, Kraków 2012, s. 21-22.

²⁰ W. Kasper, *Kościół katolicki. Istota, rzeczywistość, posłannictwo*, tłum. G. Rawski, Kraków 2014, s. 219.

określenia Kościoła jako *populus* i jako *familia Dei* są bardzo dobrze poświadczone i szeroko rozpowszechnione. Eklezjologia ludu Bożego nie jest więc ani innowacją, ani przypadkowym określeniem Kościoła. Ma znaczenie centralne i opiera się na mocnym fundamencie Tradycji Kościoła²¹. Wynika z powyższego, że dla urzeczywistnienia się Kościoła ważnym kryterium jest tworzenie wspólnoty, gromadzenie ludzi, a więc budowanie żywych, realnych relacji na wzór rodziny. Spoiwem i bazą relacji międzyludzkich jest wiara, czyli poszczególna, indywidualna relacja z Bogiem²². Pamiętać zatem należy, że budowania wspólnoty Kościoła nie można sprowadzić tylko do używania jakichkolwiek środków i organizowania różnych inicjatyw. Są one ważne i konieczne, ale nigdy nie będą wystarczające, nawet jeśli osiągną perfekcyjną jakość technologiczną. Jego ożywczą siłą stanowi na pierwszym miejscu działanie samego Boga.

Z właściwego ujęcia istoty Kościoła wypływają cele i zadania duszpasterstwa akademickiego w świecie cyfrowym²³. Ma ono w rzeczy samej prowadzić do budowania wspólnoty, do gromadzenia ludu Bożego, tworzenia prawdziwych relacji międzyludzkich. Podstawową funkcją duszpasterstwa jest rozbudzanie w ludziach wiary, a następnie angażowanie ich w życie Kościoła. Sięgając w praktyce duszpasterskiej po dostępne dziś technologie medialne, trzeba mieć głęboką świadomość zarówno ich natury, szans, jak i zagrożeń²⁴. Jean M. Twenge, profesor psychologii na Uniwersytecie Stanowym w San Diego, na podstawie przeprowadzonych badań sformułowała w kontekście religii swoistą prognozę: „W Europie połowa populacji wypiera się religii, a wiele kościołów stoi pustych. Kiedy w Stanach Zjednoczonych zamykać się będzie coraz więcej kościołów, upadać też będą instytucje charytatywne prowadzone przez organizacje religijne. Do czasu, gdy pokolenie Internetu doczeka się dzieci, sposób, w jaki społeczeństwo wchodzi w interakcje z religią, z pewnością ulegnie zmianie²⁵”. W świetle powyższego ważne jest stałe monitorowanie tych zmian oraz projektowanie takich narzędzi medialnych skierowanych do młodzieży, które będą zachęcały ją do uczestnictwa w życiu religijnym.

Specyfika duszpasterstwa akademickiego

Przestrzenią działalności duszpasterstwa akademickiego jest szeroko pojęta uczelnia wyższa, a więc nie tylko studenci, ale również nauczyciele akademicy, pracownicy naukowcy i administracyjni. Co bardzo istotne, ośrodki duszpasterstwa akademickiego zasadniczo funkcjonują poza uczelniami. Z tego względu nieodzowne jest szukanie skutecznego środka komunikacji, by samo ich istnienie, jak i oferta duszpasterstwa dotarły do studentów. Do podstawowych zadań duszpasterstwa akademickiego należy głoszenie Słowa Bożego, sprawowanie

²¹ Tamże, s. 220.

²² Tamże, s. 231.

²³ Benedykt XVI, *Kapłan i duszpasterstwo...*, s. 239.

²⁴ CV 86-88.

²⁵ J.M. Twenge, *iGen...*, s. 161.

sakramentów, szczególnie Eucharystii, świadectwo wiary, pomoc charytatywna, czyli służba potrzebującym²⁶. Choć zasadniczo misja poszczególnych ośrodków jest taka sama, specyfikę i metody pracy należy rozpatrywać w perspektywie określonego środowiska. Ich formuła jest bardzo różnorodna²⁷.

Cechą charakterystyczną prawie każdego współczesnego środowiska akademickiego jest zatomizowanie, wielokulturowość, zderzenie różnych tradycji, różnicowanie światopoglądowe. Nie można nie zauważyć postępującej laicyzacji, liberalizacji i indyferentyzmu religijnego. Bardzo często młodzi ludzie przychodzący na wyższą uczelnię przynoszą ze swych rodzimych środowisk różne doświadczenia Kościoła: od bardzo budujących do demotygujących. W zetknięciu ze środowiskiem akademickim w czasie studiów, pod wpływem wzajemnego świadectwa rówieśników i osobowości duszpasterza istnieje szansa, że umocnią swoją wiarę i więź z Kościołem. Obecny system edukacji, a także szkolnictwa wyższego, nie sprzyja zdomowieniu, identyfikacji, a w szerszym znaczeniu także posiadaniu tożsamości. Przy ogromie nowych zadań tworzenie relacji przyjacielskich schodzi często na dalszy plan. Relacje te bywają przez to bardzo powierzchowne²⁸. Wybitny amerykański psycholog i przewodnik duchowy wielu tysięcy młodych ludzi, także duszpasterz akademicki, Henry Nouwen twierdził, że z powodu braku odpowiedniego zakotwiczenia i często bez wyraźnego celu na horyzoncie student zaczyna dryfować²⁹. W zrelatywizowanym świecie trudno ukształtować trwałą i pewną fundament, trudno o psychiczną i duchową stabilizację i rozwój wiary³⁰. To powoduje, że do podstawowych zadań duszpasterstwa włączyć należy pewnego rodzaju misyjność, opartą o metody nowej ewangelizacji³¹. Ponadto, oprócz zadań ściśle religijnych, duszpasterstwo akademickie wnosi cenny wkład dla podtrzymywania fundamentalnej misji wyższej uczelni, którą jest odkrywanie i wyzwalanie duchowego potencjału studentów³². Duszpasterstwo akademickie to przede wszystkim relacje międzyludzkie, a nie narzędzia, oferty i programy. Za każdą propozycją, zaproszeniem muszą stać konkretny duszpasterz i wspólnota.

W historii duszpasterstwa akademickiego w Polsce można wyróżnić różne okresy, a zarazem różne formuły jego działalności. Wynikały one z szerszego kontekstu społeczno-kulturowego czy też politycznego, a nawet technologicznego. Są one potwierdzeniem dynamicznego procesu przemian dokonujących się w społeczeństwie. W tym również zmiany sposobów komunikacji. We wszystkich tych

²⁶ S. Puchała, *Duszpasterstwo akademickie w diecezji katowickiej w latach 1947-1992*, Katowice 2007, s. 23.

²⁷ Tamże, s. 23-24.

²⁸ M. Spitzer, *Cyberchoroby...*, s. 311. O tym problemie także: J. Mastalski, *Samotność globalnego nastolatka*, Kraków 2007.

²⁹ H. Nouwen, *Intymność*, tłum. K. Stankiewicz, Kraków 2007, s. 169.

³⁰ R. Śpiewak, *Moje spotkania z lękami studentów*, w: *Lęk – nieodłączny towarzysz człowieka od poczęcia aż do śmierci*, red. J. Jośko-Ochojska, Katowice 2013, s. 86.

³¹ S. Dyk, *Nowa ewangelizacja. Konkretne wyzwanie*, Gubin 2015, s. 59; J.H. Prado Flores, *Nowi ewangelizatorzy dla Nowej Ewangelizacji*, tłum. B.K. Jakubowski, Poznań 2013, s. 24.

³² Jan Paweł II, *Pielgrzymka do Ojczyzny. Przemówienia i homilie*, Warszawa 1979, s. 201-202.

okresach Kościół starał się znaleźć odpowiednie metody i narzędzia medialne, by Jego misja wobec młodych ludzi odpowiadała wyzwaniom i duchowi czasu.

Aktualnie mamy do czynienia z niespotykanym dotychczas dynamicznym rozwojem technologii komunikacyjnych. Pod ich wpływem następują zmiany o charakterze społecznym i mentalnościowym. Zmienia się więc także młody człowiek, jego ideały, potrzeby i dążenia. Nastąpiła przede wszystkim ogromna zmiana w sposobie funkcjonowania młodych ludzi, ich percepcji rzeczywistości i kontaktów interpersonalnych³³. Nowe technologie komunikacji wpłynęły nie tylko na sposób myślenia czy wartościowania, ale i zmiany behawioralne³⁴. Zjawisko to dostrzegł papież Franciszek w adhortacji *Christus vivit*. Podjął w niej próbę uchwycenia specyfiki środowiska cyfrowego. Stwierdza on, że wpływa ono na zmianę pojęcia czasu i przestrzeni, postrzeganie samego siebie, relacji z innymi. Zwrócił uwagę na problem uczenia się i zdobywania informacji³⁵. Wyliczając różne poważne niebezpieczeństwa wynikające z rozprzestrzeniania się mediów cyfrowych, wskazuje ostatecznie, że nowe technologie komunikacji są obecnie nieodzowną przestrzenią i stanowią wobec tego pilne wyzwanie dla Kościoła. Chodzi o tworzenie w tej przestrzeni odpowiednich inicjatyw duszpasterskich³⁶.

Internet stał się nie tylko narzędziem różnego rodzaju aktywności, ale stał się nową przestrzenią życia. Ma to kolosalne znaczenie dla formuły działalności duszpasterstwa akademickiego, które dotychczas było związane z konkretnym kontekstem, ośrodkiem i uczelnią. Współcześnie jednak w kontekście nowych technologii komunikacyjnych i zasięgu Internetu może to nie mieć aż tak istotnego znaczenia. Wobec tego oferta medialna duszpasterstwa akademickiego może i powinna trafiać do wielu różnych odbiorców. Rodzi się pytanie o to, jak docierać do młodego człowieka, wykorzystując te narzędzia, które on zna, i których używa?³⁷

Oddziaływanie medialne oprócz wykorzystania najnowszych możliwości technologicznych sprzężone jest działaniami PR-owymi i kreowaniem odpowiedniego wizerunku. Egzemplifikacją tego jest przypadek dominikanina o. Adama Szustaka. Jego fenomen medialny pokazuje, że można zdobywać niezliczone rzesze odbiorców oraz prowadzić działalność duszpasterską i ewangelizacyjną na niespotykaną dotąd skalę.

Nowe media w duszpasterstwie akademickim – rzeczywistość i wyzwanie

Przeprowadzone badania, które objęły 64 ośrodki duszpasterstwa akademickiego w Polsce, miały na celu stwierdzenie, jakie media wykorzystują one w realizacji swojej misji. Brano pod uwagę głównie ich rodzaj, jakość i eksploatację.

³³ J.M. Twenge, *iGen...*, s. 81.

³⁴ M. Dębski, M. Bigaj, *Młodzi cyfrowi...*, s. 42.

³⁵ CV 86-88.

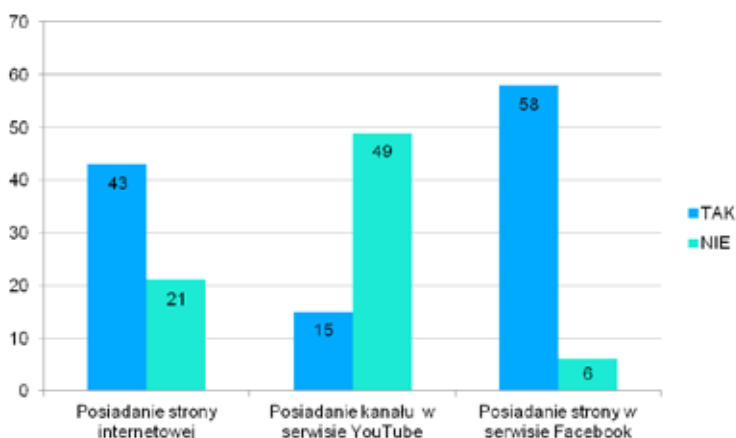
³⁶ CV 88.

³⁷ M. Pisarek, *Rola edukacji cyfrowej w dydaktyce nauczania religii*, <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/8262/Rola%20edukacji%20cyfrowej%20w%20dydaktyce%20nauczania%20religii.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [dostęp: 16.10.2019].

Chodziło jednocześnie o uchwycenie tendencji, które z narzędzi medialnych cieszą się największą popularnością, a które są zupełnie niewykorzystane albo wykorzystane w stopniu niewystarczającym. Wyodrębniono zasadniczo trzy główne rodzaje nowych mediów: strony internetowe, media społecznościowe (Facebook) oraz kanały w serwisie YouTube.

Badania zostały przeprowadzone pod kątem ilościowym i jakościowym. W pierwszej części zaprezentowane zostaną wyniki badań ilościowych, a następnie pogłębiona analiza jakościowa mediów wybranych ośrodków duszpasterstwa akademickiego. Najstarszym duszpasterstwem akademickim w Polsce jest Duszpasterstwo Akademickie przy Kolegiacie Świętej Anny w Krakowie (1927)³⁸. Rok później powołany został Centralny Ośrodek Duszpasterstwa Akademickiego w Warszawie.

Tab. 1. Rodzaje nowych mediów wykorzystywanych w DA

Źródło: opracowanie własne

Badania ujawniły, że aktualnie 43 ośrodki duszpasterstwa posiadają stronę internetową, co stanowi 67% badanych. Niektóre strony internetowe nie służą już do umieszczania bieżących informacji, a jedynie do przedstawienia ogólnych zasad działania czy stałego tygodniowego planu. Poza kilkoma wyjątkami, treści zamieszczane na stronach są aktualne. Znacznie większa liczba ośrodków wykorzystuje do tego serwisy społecznościowe, głównie Facebooka. Aż 58 z 64 ośrodków można znaleźć w tym serwisie społecznościowym, co daje wynik 91%. Wynika z tego, że istnieje większa szansa na znalezienie danego ośrodka na Facebooku niż odszukanie jego strony internetowej. Gdyby przyjąć ilość polubień jako kryterium

³⁸ J. Kracik, *Początki duszpasterstwa akademickiego w Krakowie*, w: *Księga Sapieżyńska*, t. I: *Archidiecezja Krakowska za pasterzowania Adama Sapiehy*, red. J. Wolny, R. Zawadzki, Kraków 1982, s. 243; S. Piech, *W cieniu kościołów i synagog. Życie religijne międzywojennego Krakowa 1918-1939*, red. W. Bienkowski, Kraków 1999, s. 126; *Centralne Duszpasterstwo Akademickie św. Anny*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Centralne_Duszpasterstwo_Akademickie_%C5%9Bw._Anny [dostęp: 10.12. 2019].

popularności danego duszpasterstwa akademickiego na Facebooku, to wówczas najpopularniejszymi są:

- Dominikańskie Duszpasterstwo Akademickie „Beczka” w Krakowie (10 002 polubienia)
- Centralny Ośrodek Duszpasterstwa Akademickiego w Warszawie (8760 polubień)
- Dominikańskie Duszpasterstwo Akademickie „Studnia” w Warszawie (4581 polubień)
- Centralny Ośrodek Duszpasterstwa Akademickiego „Maciejówka” we Wrocławiu (4378 polubień)

Posty na kontach facebookowych poszczególnych ośrodków duszpasterstwa akademickiego są na ogół aktualne.

W przypadku serwisu internetowego YouTube jego potencjał wydaje się ciągle jeszcze słabo wykorzystany. Zaledwie 23% przebadanych ośrodków duszpasterstwa akademickiego posiada kanał na YouTube. Największą popularnością cieszy się wrocławskie duszpasterstwo akademickie „Wawrzyny”, którego kanał jest subskrybowany przez 902 użytkowników. Na dwóch następnych miejscach plasują się odpowiednio: szczeciński ośrodek duszpasterstwa akademickiego „W sercu” (584 subskrypcje) oraz opolski „Resurrexit” (512 subskrypcji). Liczba subskrypcji nie świadczy o wielkiej popularności tych kanałów. W przeciwieństwie do informacji umieszczanych na stronach internetowych czy serwisie społecznościowym Facebook, filmy publikowane na kanale YouTube są często nieaktualne i słabej jakości. Stanowi to być może jedną z przyczyn małej oglądalności i niewielkiego zainteresowania proponowanymi treściami.

Ośrodek DA „Dach” – Wrocław

<http://www.dadach.pl>

Strona internetowa ośrodka DA „Dach”, mimo że jest bardzo czytelna, wydaje się nieco anachroniczna. Na stronie, w panelu głównym publikowane są aktualności, różnego rodzaju posty wraz ze zdjęciami i filmami. Materiały są prawdopodobnie przygotowywane za pomocą smartfona, przez co ich jakość jest bardzo słaba. To sprawia, że mocno spada ich atrakcyjność i znaczenie prezentowanego przesłania. Co więcej: niektóre filmy po kliknięciu nie odtwarzają się i wyświetla się komunikat o błędzie. Na stronie internetowej znajduje się hiperłącze przekierowujące do konta na Facebooku³⁹. Tu odnajdujemy dokładnie te same treści, co na stronie internetowej. Konto ma jedynie nieco ponad 700 polubień. Na pasku nawigacyjnym znajdujemy główne kategorie, takie jak: Strona główna, Propozycje, Aktualności, Wydarzenia, O nas, Multimedia i Kontakt. Przechodząc w zakładkę Multimedia, możemy wybrać Galerię i Filmy. W Galerii znajdujemy archiwalne fotografie z życia DA, poczynawszy od roku akademickiego 2010/2011, ale tylko do roku 2014/2015. Od tego czasu przestały być aktualizowane. Klikając zaś w podkategorię Filmy,

³⁹ *Duszpasterstwo Akademickie Dach*, <https://www.facebook.com/dadach.wroclaw/> [dostęp: 10.05.2019].

zostajemy przeniesieni na kanał YouTube⁴⁰. Tu również odnajdujemy filmy z re-kolekcji czy dni skupienia sprzed 3 lat, które mają między 200 a 400 wyświetleń. W ogólnej ocenie należy stwierdzić, że pod względem medialnym oferta ośrodka DA „Dach” nie jest atrakcyjna, a treści multimedialne w postaci filmów czy zdjęć są przestarzałe i nie ukazują aktualnej działalności DA „Dach”.

Ośrodek DA „Dominik” – Wrocław

<http://www.da.wroclaw.dominikanie.pl>

Innym ważnym ośrodkiem DA we Wrocławiu jest duszpasterstwo prowadzone przez ojców dominikanów. Strona internetowa DA „Dominik” na pierwszy rzut oka wydaje się bardzo nowoczesna i dobrze zbudowana. Jednak po kilku chwilach okazuje się niepraktyczna z powodu pojawiającej się animacji. Grafika ze zdjęciami przedstawiającymi członków DA jest w ciągłym ruchu, przez co trudno uchwycić konkretną zakładkę. Na tle ruchomej grafiki umieszczonych zostało pięć zakładek: Aktualności, Grupy, Galeria, Nagrania i Kontakt. W zakładce Nagrania można odnaleźć zapisy konferencji, szkoleń czy warsztatów, które odbywają się w DA „Dominik” w danym roku akademickim. Znajdują się tu również zapisy archiwalnych re-kolekcji czy konferencji, począwszy od roku akademickiego 2012/2013. Nagrania odtwarzane są bezpośrednio na stronie, bez przekierowywania do innych serwisów. Są zarejestrowane w bardzo słabej jakości, przez co mocno zaniżają komfort odsłuchiwania. Na stronie można odnaleźć też odnośniki do mediów społecznościowych, takich jak Twitter⁴¹, Facebook⁴², a także kanału YouTube⁴³. Na fanpage’u Facebooka DA „Dominik” prezentowane są aktualności z życia wspólnoty. Konto posiada ponad 1600 polubień. Natomiast w serwisach YouTube i Twitter treści są nieaktualne, opublikowane ponad rok temu.

Ośrodek DA „Wawrzyny” – Wrocław

<http://wawrzyny.wroc.pl>

Kolejnym dużym i mającym bogatą historię ośrodkiem duszpasterstwa akademickiego we Wrocławiu jest ośrodek DA „Wawrzyny”. W praktyce duszpaster-skiej korzysta on z różnych narzędzi cyfrowych. Strona internetowa wydaje się nowoczesna, bardzo estetyczna i przejrzysta. W głównej części umieszczony jest zmieniający się baner, prezentujący podstawowe informacje o DA „Wawrzyny”. Od razu można zapoznać się aktualnościami. W interesującej formie kafelków prezentowane są wydarzenia i ogłoszenia związane z bieżącą działalnością. Znajdziemy tu też kilka głównych zakładek: Wawrzyny, Odpowiedzialni, Duchowość,

⁴⁰ *DA Dach*, <https://www.youtube.com/channel/UCUER0I-skzednInel6RchVQ> [dostęp: 10.05.2019].

⁴¹ *DA Dominik*, <https://twitter.com/dadominik1> [dostęp: 10.05.2019].

⁴² *Duszpasterstwo Akademickie Dominik*, <https://www.facebook.com/dadominikpl?ref=hl> [dostęp: 10.05.2019].

⁴³ *DA Dominik*, <https://www.youtube.com/channel/UCbiHU9wNacFhyttXdbxDLqw> [dostęp: 10.05.2019].

Kultura i sport, Gospodarka, Galeria, Kontakt. Na stronie głównej znajdują się również odnośniki do mediów społecznościowych Facebooka⁴⁴ i YouTube⁴⁵. Fanpage na Facebooku zawiera aktualne posty oraz tworzone specjalnie wydarzenia, gdzie użytkownicy mogą zadeklarować swój udział w nich lub też nawiązać dyskusję z innymi użytkownikami, zainteresowanymi organizowanymi w duszpasterstwie wydarzeniami. Posty są bardzo często wzbogacone różnymi grafikami i plakatami w bardzo zachęcającej i atrakcyjnej formie. W galerii na stronie internetowej znajdziemy galerię archiwalną oraz przekierowanie do albumu Google, gdzie umieszczane są fotorelacje z wydarzeń. Co warto szczególnie podkreślić, ośrodek korzysta także z tradycyjnych mediów. Raz w miesiącu na antenie wrocławskiego Radia „Rodzina” członkowie duszpasterstwa akademickiego „Wawrzyny” prowadzą autorską audycję. W ramach audycji radiowych poruszane są tematy z życia wspólnoty duszpasterstwa akademickiego oraz w szerszym znaczeniu, z życia Kościoła. Jest to atrakcyjna inicjatywa tego ośrodka ze względu na jej interaktywny charakter. Wiele zagadnień podejmowanych w audycjach proponują sami słuchacze, co sprzyja wzrostowi zainteresowania.

Dominikański ośrodek DA „Beczka” – Kraków

<http://www.beczka.krakow.dominikanie.pl>

Strona internetowa DA „Beczka” nie wyświetla się. Od jakiegoś czasu jest w budowie. Można jednak bez problemu odnaleźć link do konta na Facebooku⁴⁶ czy serwisu YouTube⁴⁷. Fanpage na Facebooku jest prowadzony na bieżąco. Znajdujemy tutaj posty, które mają zazwyczaj od kilkunastu do kilkudziesięciu polubień. Sam fanpage ma ich zaś niespełna 10 000. Na zdjęciu w tle widnieje plan tygodnia, który wydaje się niezbyt atrakcyjny graficznie. W galerii fanpage’u znajduje się duża liczba zdjęć, skatalogowana w poszczególnych folderach, które prezentują wydarzenia z życia wspólnoty DA. Znajduje się też sporo ciekawych zdjęć bądź grafik z cytatami i okolicznościowymi plakatami dostosowanymi m.in. do odpowiednich okresów liturgicznych. Licznik subskrypcji kanału YouTube DA „Beczka” wskazuje ponad 1000 użytkowników. Na kanale tym widzimy bardzo profesjonalne spoty reklamujące działalność DA oraz krótkie relacje z tego, co aktualnie dzieje się w tym ośrodku.

Ośrodek DA UKSW – Warszawa

<http://www.da.uksw.edu.pl>

Strona DA Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego jest przejrzysta i nowoczesna⁴⁸. Znajdują się tu najważniejsze informacje dotyczące działalności

⁴⁴ *Duszpasterstwo Akademickie Wawrzyny*, <https://www.facebook.com/DAWawrzyny/> [dostęp: 10.05.2019].

⁴⁵ *DA Wawrzyny*, <https://www.youtube.com/user/DAWawrzyny> [dostęp: 10.05.2019].

⁴⁶ *Beczka*, <https://www.facebook.com/DABeczka/> [dostęp: 10.05.2019].

⁴⁷ *Beczka. Dominikańskie Duszpasterstwo Akademickie. Trailer 2017/2018*, https://www.youtube.com/watch?v=6sw8_6xZIOU [dostęp: 1.12.2019].

⁴⁸ *Duszpasterstwo Akademickie UKSW*, <http://www.da.uksw.edu.pl/> [dostęp: 10.10.2019].

ośrodka. Wyodrębniono takie działy jak: Wspólnoty, Diakonie czy Poglębienie. Osobna zakładka dotyczy informacji o kościele akademickim św. Józefa w Warszawie. Dostępne są również informacje o duszpasterzach i kursach w DA. Znajdujemy również odnośnik do serwisu YouTube. Członkowie DA przy UKSW w Warszawie na kanale YouTube zamieszczają filmy promocyjne, które pokazują, jak wygląda życie ich wspólnoty. Oprócz relacji wydarzeń zamieszczane są również nagrania z rekolekcji wielkopostnych czy adwentowych oraz innych spotkań bądź konferencji organizowanych przez ośrodek. Niestety filmy są przeciętnej jakości, zwłaszcza te, które relacjonują rekolekcje czy konferencje. Krótkie spoty nakręcone są nieprofesjonalnie, a ich montaż nie jest na dobrym poziomie. Wydaje się, że choć strona internetowa, jak i pozostałe media, mają spory potencjał, ale osoby za nie odpowiedzialne nie potrafią go do końca wydobyć.

Dominikański ośrodek DA „Studnia” – Warszawa

<http://dastudnia.pl>

Strona internetowa dominikańskiego DA „Studnia”, mimo iż wydaje się przejrzysta i nie ma problemów z nawigacją, to jednak jej grafika oraz układ są anachroniczne. Znajduje się na niej kilka kategorii multimedialnych (Wideoteka, Kazania, Galerie, Facebook). W zakładce Wideoteka znajduje się kilkanaście linków do wielu edycji Festiwalu Złote Kalesony, ale są nieaktywne. Ciekawą kategorią są Kazania, gdzie zamieszczane są nagrania konferencji, rekolekcji czy modlitw oraz niedzielnych homilii z tzw. mszy akademickich, które są odprawiane w klasztorze na warszawskim Służewie w niedziele, o godz. 20.15. Nagrania nie są umieszczane regularnie, przez co mocno spada atrakcyjność tej formy docierania do odbiorcy. Te, które można odsłuchać, są jednak bardzo dobrej jakości. Podobnie jest w przypadku galerii zdjęć. Publikowane zdjęcia nie są aktualne, choć te, które można obejrzeć, są zrobione bardzo profesjonalnie. Cała oferta medialna tego ośrodka potrzebuje odświeżenia, a przede wszystkim zaktualizowania linków i informacji. Publikowane treści są atrakcyjne i dobrej jakości, ale dostęp do nich jest utrudniony oraz widoczny jest brak systematyczności.

Ośrodek DA „Tratwa” – Tarnów

<http://tratwa.net>

Strona główna DA „Tratwa” w Tarnowie wita odwiedzających aktualnościami – relacje z wydarzeń i zdjęcia widoczne są w głównej części strony. Prezentowane fotorelacje do krótkich tekstów są wykonane w bardzo dobrej jakości, a ilość zdjęć wydaje się odpowiednia i prezentuje najważniejsze momenty i wydarzenia. Odnajdujemy również link do fanpage’u na portalu Facebook, który posiada nieco ponad 2000 polubień, a prezentowane tam posty są równie aktualne jak na stronie internetowej. Dostępne są też krótkie filmy w konwencji „relacje na żywo”, prezentujące wydarzenia organizowane przez DA. Na stronie głównej znajdujemy link do radia studenckiego, gdzie ośrodek duszpasterstwa akademickiego ma swój czas antenowy.

wy. Podany jednak bezpośredni link do radia nie działa⁴⁹. Widoczna jest również zakładka przekierowująca bezpośrednio do internetowego Radia Studencka Fala⁵⁰. Wykłady, świadectwa, konferencje i rekolekcje prezentowane na antenie radia umieszczone w archiwum pochodzą z 2017 r. Oprócz audycji, codziennie o godz. 15.00 transmitowana jest Godzina Miłosierdzia. W każdą niedzielę o godz. 19.00 słuchacze radia mogą wysłuchać transmisji mszy św. akademickiej. Na stronie DA „Tratwa” znajduje się też link do kanału TratwaTV⁵¹. W serwisie YouTube zamieszczane są regularnie nagrania wideo, głównie z rekolekcji prowadzonych w DA.

Ośrodek DA „W Sercu” – Szczecin

<https://oda.szczecin.pl>

Szczeciński ośrodek DA „W sercu” prowadzi zgromadzenie zakonne księży chrystusowców. Oni też administrują i prowadzą stronę internetową „W Sercu”. Zawiera ona wszystkie niezbędne informacje o funkcjonowaniu tego ośrodka duszpasterstwa akademickiego. Na stronie znajdują się takie zakładki, jak: Aktualności, Eucharystia, Spowiedź, Rekolekcje. Informacje umieszczane na stronie są aktualne i komunikują o bieżących wydarzeniach, którymi żyje duszpasterstwo akademickie. Znajdujemy tu także dwa odnośniki do: portalu społecznościowego Facebook⁵² i serwisu YouTube⁵³, które posiadają odpowiednio: 2200 polubień i 500 subskrypcji. Nie są to wielkie liczby stałych obserwujących. Członkowie DA „W Sercu” na swoim kanale na YouTube zamieszczają nagrania rekolekcji oraz relacje z wycieczek. Stałym elementem w „wideo-relacjach” są również filmy z wyjazdów turystycznych czy pielgrzymek. Treści na YouTube są zamieszczane w miarę na bieżąco. Przeglądając fanpage’u DA na Facebooku, można odnieść wrażenie, że działalność internetowa DA toczy się głównie w tym miejscu. Zamieszczane są tu ogłoszenia i informacje o organizowanych wydarzeniach. Jednakże pod poszczególnymi postami widnieje jedynie od kilku do kilkunastu polubień, co świadczy o niezbyt dużej aktywności tego fanpage’u.

Podsumowanie – rekomendacje

Przed laty poszczególne ośrodki duszpasterstwa akademickiego zaczęły wykorzystywać narzędzia cyfrowych do tworzenia stron internetowych. Aktualnym wyzwaniem jest, by odpowiadały one najnowszym trendom technologicznym, a przy tym estetycznym. Podobnie rzecz ma się z kontami w mediach społecznościowych i kanałach na YouTube. Strona formalna przekazywanej treści ma ogromne znaczenie w procesie komunikacji i stanowi o atrakcyjności danej oferty.

⁴⁹ *Radio Studencka Fala*, <http://tratwa.net/radio-studencka-fala/> [strona niedostępna: 19.05.2019].

⁵⁰ *Studencka Fala*, <https://www.studenckafala.pl> [strona niedostępna: 20.10.2019].

⁵¹ *DA Tratwa*, <https://www.youtube.com/channel/UCb6C8NtlbbBnHBtaqHqOVkw> [dostęp: 19.10.2019].

⁵² *ODA „W Sercu”*, <https://www.facebook.com/wsercu> [dostęp: 20.10.2019].

⁵³ *ODA W Sercu*, <https://www.youtube.com/user/wsercu> [dostęp: 20.10.2019].

Narzędzia medialne, z których korzystają poszczególne ośrodki duszpasterstwa akademickiego, zasadniczo albo odzwierciedlają działania wspólnoty, albo nawiązują do działań wspólnoty, które mają miejsce w rzeczywistości realnej. Treści publikowane w cyberprzestrzeni służą przede wszystkim informacji i integracji osób związanych z poszczególnymi ośrodkami oraz promocji wobec potencjalnych adresatów tej oferty. Noszą znamiona szczególnego rodzaju reklamy religijnej⁵⁴. Stanowi to naturalną i oczywistą funkcję tych narzędzi.

Wydaje się jednak, że należy tę funkcję stale poszerzać o działania i projekty medialne, które będą miały zasięg bardziej uniwersalny. Brakuje portalu duszpasterstwa akademickiego o zasięgu ogólnopolskim, który integrowałby wszystkie ośrodki i wspierał ich działalność, a przede wszystkim intensyfikował ich aktywność w cyberprzestrzeni. W dobie umiędzynarodowienia polskich uczelni koniecznym wymogiem jest wprowadzenie różnych opcji językowych. Brakuje ogólnopolskiego, dedykowanego kanału w serwisie YouTube o charakterze ewangelizacyjnym czy preewangelizacyjnym, skierowanego do studentów. Badania ujawniły, że ośrodki duszpasterstwa akademickiego przenoszą swoją aktywność głównie w stronę mediów społecznościowych. Jednakże ogranicza się to jedynie do Facebooka. W niewielkim stopniu wykorzystane są inne, bardzo popularne wśród młodzieży media społecznościowe, takie jak Twitter czy Instagram. Bardzo poważnym problemem jest ciągle jeszcze amatorski charakter korzystania z nowych technologii medialnych. Wyraża się to w niekonsekwencji i chaotyczności projektowania i administrowania zarówno stron internetowych, jak i kont w mediach społecznościowych. Brakuje także specjalnej aplikacji. Ciekawym przedsięwzięciem byłoby wykorzystanie gamifikacji.

Szybki rozwój mediów społecznościowych był podyktowany w dużej mierze chęcią usprawnienia komunikacji i utrwalenia jej. Być może wynikał też z doświadczanych nierzadko trudności w komunikacji bezpośredniej. Stąd w wielu instytucjach i organizacjach zauważalny jest proces przechodzenia od stron internetowych właśnie w stronę Facebooka czy innych mediów społecznościowych. Miało to ułatwić budowanie wspólnot o szerszym zasięgu. W praktyce okazało się jednak, że w dłuższej perspektywie relacje budowane przy pomocy tych narzędzi są często bardzo nietrwałe i płytkie. Generuje to nasilające się poczucie rozczarowania i osamotnienia. Relacje zapośredniczone okazują się na pozór łatwiejsze, ale często nie wytrzymują próby czasu. Dostarczają satysfakcji w postaci lajków, ale nie potrafią sprostać głębszym potrzebom w postaci realnych relacji⁵⁵. W tej sytuacji młodzi ludzie, przytłoczeni skutkami intensywnego rozwoju nowych technologii medialnych, będą na powrót szukali alternatywnych wobec cyfrowych form aktywności. Zaczną odczuwać potrzebę relacji bezpośrednich zamiast sprawdzać maile, przeglądać strony internetowe, fora dyskusyjne na serwisach społecznościowych i mierzyć swoją atrakcyjność liczbą

⁵⁴ K. Stępnia, *Fenomen reklamy religijnej*, Warszawa 2017, s. 40.

⁵⁵ R. Batko, *Facebook jako zalgorytmizowany proces становienia relacji, dostarczania wiedzy i translacji wartości*, w: *Facebook. Oblicza i dylematy*, red. J. Kreft, Kraków 2017, s. 77.

polubień⁵⁶. Właśnie w tym kontekście może pojawić się silna potrzeba budowania więzi poza światem wirtualnym, a nawet uczenia się ich. Oferta duszpasterstw akademickich, które z istoty nie mogą ograniczyć się jedynie do działalności wirtualnej i narzędzi cyfrowych, będzie nabierała szczególnego znaczenia. Prężnie działające ośrodki z dostosowaną do współczesnych studentów ofertą programową mogą stawać się przestrzenią realizacji potrzeby duchowości i bezpośrednich relacji międzyludzkich. Należy jednak zadbać o profesjonalne wykorzystanie potencjału nowych mediów, by docierać do młodych ludzi. Dzięki temu relacje zapoczątkowane w cyberprzestrzeni mogą w twórczy i satysfakcjonujący sposób być kontynuowane w świecie realnym⁵⁷.

Świat mediów cyfrowych nieustannie się rozwija technologicznie. W coraz większym też stopniu pochłania on ludzi młodych. Widok młodego człowieka zapatrzonego w ekran smartfona nikogo już nie dziwi⁵⁸. Stało się to zjawiskiem powszechnym, stale przybierającym na sile. Ma to swoje różnorakie, daleko idące konsekwencje zarówno psychiczne, jak i społeczne, i organizacyjne. Zmienia się sposób percepcji świata z bezpośredniej na zapośredniczoną za pomocą nowych technologii medialnych. Natłok informacji, nieustanny strumień różnego rodzaju newsów może spowodować trudności w ich doborze i przyswajaniu. Ponadto pogoń za dobrami materialnymi odsuwa na dalszy plan wartości duchowe, wśród których znajdują się wartości religijne i przestrzeń *sacrum*. Współczesnego młodego człowieka nierzadko charakteryzuje rodzaj eskapizmu, ucieczki od realnych problemów. Poważnie zakłócona zostaje też komunikacja emocjonalna, wpływająca na tworzenie i podtrzymywanie wzajemnych relacji między poszczególnymi członkami rodziny, zwłaszcza pomiędzy rodzicami a dziećmi⁵⁹. Zjawisko to potęguje przenoszenie aktywności życiowej z realności do wirtualności. Wszystko to sprzyja uzależnieniu od urządzenia mobilnego. Z jednej strony jest ono współcześnie niezbędne do funkcjonowania w społeczeństwie; daje możliwość szybkiej komunikacji, bezpieczeństwo, organizuje życie codzienne; z drugiej zaś – generuje szereg niebezpiecznych konsekwencji. Zmienia się model funkcjonowania społecznego. W tradycyjnym modelu komunikacja interpersonalna wymagała wielu bezpośrednich interakcji. Odbływały się one przy różnych okazjach w ciągu dnia⁶⁰. Za sprawą nowych technologii medialnych nastąpiła zmiana w pojmowaniu bliskości. Media społecznościowe i różnego rodzaju komunikatory cyfrowe dają poczucie dostępności i łączności, niemniej jednak mają one charakter iluzoryczny. W istocie prowadzi to do jeszcze większego pragnienia relacji bezpośrednich. Jednakże trzeba mieć świadomość, że pod wpływem nowych technologii

⁵⁶ K. Young, P. Klausning, *Uwolnić się z sieci. Uzależnienie od Internetu*, tłum. G. Pindur, Katowice 2009, s. 31.

⁵⁷ M. Szeluga-Romańska, *Facebook – czyli zagmatwany świat relacji międzyludzkich*, w: *Facebook. Oblicza...*, s. 91.

⁵⁸ M. Dębski, M. Bigaj, *Młodzi cyfrowi...*, s. 38.

⁵⁹ A. Giddens, *Socjologia*, tłum. A. Szulżycka, Warszawa 2005, s. 218.

⁶⁰ Tamże, s. 122; G. Borghi, *Wiara w czasach Facebooka*, tłum. J. Ganobis, Częstochowa 2017, s. 25; M. Spitzer, *Cyberchoroby...*, s. 7.

medialnych następuje także indywidualizacja w postrzeganiu religii, co stanowi tendencję niebezpieczną dla wspólnotowego charakteru Kościoła⁶¹. Z badań J.M. Twenge wynikało, że „Wzrost wskaźników indywidualizmu towarzyszył malejącemu zainteresowaniu religią: czasy bardziej indywidualistyczne to również czasy mniej religijne”⁶².

Kościół stoi wobec poważnego wyzwania, jakim jest konieczność zagospodarowania cyberkontynentu, by odpowiedzieć na potrzeby młodych ludzi, ale także niesienia odpowiedniej pomocy, minimalizującej negatywne skutki używania cyfrowych mediów. Współczesne młode pokolenie woli „surfować” w sieci niż doświadczyć realnej wspólnoty. Przekłada się to także na „surfowanie” po życiu, które w coraz większym stopniu generuje różnego rodzaju zaburzenia i frustracje⁶³. Chodzi o wykorzystanie wszelkich technologii medialnych współcześnie dostępnych tak, by z jednej strony głosić im orędzie zbawienia, z drugiej zaś, by nieść pomoc w piętrzących się problemach. Konieczne jest sprzężenie oddziaływania w świecie cyfrowym z wysiłkiem budowania więzi realnych, gdyż duszpasterstwo prowadzone jedynie w wirtualnym świecie może spowodować, że i pojęcie Boga stanie się też tylko wirtualne⁶⁴. Może ono ewoluować w kierunku symulakru, na podobieństwo wymyślonego bohatera gry komputerowej.

Inny dylemat wykorzystania nowych technologii medialnych w duszpasterstwie wynika z faktu, że środki i narzędzia cyfrowe silnie uzależniają. Konieczne wydaje się zatem włączenie do oferty programowej duszpasterstwa akademickiego także różnych strategii prewencyjnych, a nawet terapeutycznych wobec narastającego problemu uzależnień od rzeczywistości wirtualnej. Oddziaływanie duszpasterskie nie może nie uwzględniać tego aspektu i zakończyć się na pozostawieniu człowieka w świecie wirtualnym. W istocie Kościół jest wspólnotą, w której fundamentalne znaczenie mają relacje bezpośrednie. Dotyczy to sakramentów, które wymagają fizycznej, a nie wirtualnej obecności. Istnieje zagrożenie, że młodzi ludzie będą chcieli przenieść także możliwość korzystania z sakramentów do świata cyfrowego.

Mimo świadomości wielu różnorodnych trudności i pojawiających się dylematów nie można nie doceniać potencjału nowych mediów w procesie ewangelizacji, a tym bardziej nie można go traktować marginalnie. Świat cyfrowy ma oczywiście swoją specyfikę, ale nie znaczy to, że nie można go eksploatować i włączyć w działalność duszpasterską i ewangelizacyjną Kościoła⁶⁵. Zdając sobie sprawę z wielu różnorodnych zagrożeń, nie należy podchodzić do nowych narzędzi medialnych defetystycznie.

⁶¹ J.M. Twenge, *iGen...*, s. 156.

⁶² Tamże.

⁶³ G. Borghi, *Wiara w czasach...*, s. 25.

⁶⁴ R. Mezulaniuk, *The Digital God*, w: *Megatrends and media. Digital universe*, red. Z. Buckova, L. Rusnakova, M. Solik, Trnava 2019, s. 230.

⁶⁵ M. Laskowska, *Nowe media w duszpasterstwie*, w: *Media w duszpasterstwie*, s. 199; J. Kloch, *Zastosowania najnowszych technologii Web 2.0*, w: *Media w Kościele i Kościół w mediach*, red. M. Przybyś, J. Kloch, Katowice 2012, s. 94; J. Kloch, *Kościół w Polsce...*, s. 66.

Z całą pewnością dostrzegalna jest konieczność zaangażowania specjalistów w dziedzinie mediów. Do tego potrzebne są rozwiązania systemowe⁶⁶. Ważny jest w tym kontekście także aspekt właściwego zarządzania procesami komunikacyjnymi. Profesjonalizm wymaga też odpowiednich nakładów finansowych. Niemniej jednak najpierw musi istnieć świadomość konieczności zastosowania nowych rozwiązań w zakresie komunikacji, a następnie zabezpieczenie odpowiednich środków na realizację profesjonalnie przygotowanych projektów medialnych. Trudno oczekiwać adekwatnych efektów bez zaangażowania specjalistów w dziedzinie mediów i komunikacji. Jedynie w oparciu o wolontariat i często amatorskie kompetencje wydają się one trudne do osiągnięcia albo wręcz niemożliwe, ponieważ duże projekty wymagają specjalistycznej wiedzy i profesjonalnych narzędzi.

J. Majewski w książce *Religia, media, mitologia* podejmuje zagadnienie korelacji treści religijnych i mediów. W jego analizie pojawia się bardzo istotna teza o tym, że współczesne media cechują się opozycyjnością czy wręcz wrogością wobec religii⁶⁷. W swej treści podążają głównie za sensacją i stanowią przestrzeń rozrywki, komercji i handlu. W tych kontekstach coraz silniej zawłaszczają życie swoich użytkowników, nie tylko ich uzależniając, czyli zniewalając, ale także zawężając treść życia jedynie do sfery materialnej i doczesnej. W tak spłaszczonej perspektywie bardzo trudno dostrzec inne wymiary ludzkiego życia, które otwiera przed człowiekiem religia. Życie duchowe wymaga niejednokrotnie odejścia od aktualnych trendów, często nawet w dość radykalny sposób.

Niemniej jednak religia potrzebuje mediów. Potrzebuje ich tym bardziej, im bardziej współczesne tendencje zdają się ignorować elementy nadprzyrodzone i duchowe w przestrzeni publicznej i medialnej⁶⁸. Biorąc pod uwagę szeroki kontekst społeczno-kulturowy, można żywić przekonanie, że duszpasterstwo akademickie wobec młodych ludzi w bardzo newralgicznym momencie ich życia, ze względu na spory deficyt treści religijnych, ma ogromną szansę. Wszystko jednak rozbija się o dobrze przygotowaną strategię, wykorzystanie właściwych narzędzi, kanałów komunikacyjnych, zaprojektowanie takiej formy obecności w mediach, która spełniałaby nie tylko oczekiwania młodych ludzi, ale odpowiadała ich percepcji i sposobie funkcjonowania. A przy tym pozostawała zgodna z naturą i misją Kościoła.

Dziś do przekazu wiary koniecznie trzeba wykorzystać cały potencjał nowych technologii medialnych. Czyli wysłać cybermisjonarzy tam, gdzie się toczy życie współczesnego młodego człowieka i nie tylko młodego⁶⁹. W przeciwnym razie całe to pokolenie zostanie niepostrzeżenie utracone dla wiary i Kościoła. Dotychczasowe formy duszpasterstwa młodzieży są nieskuteczne⁷⁰. Przestrzeń Internetu nie jest tylko jakimś dodatkiem czy uzupełnieniem życia, ale stała się wręcz

⁶⁶ B. Nierenberg, *Zarządzanie mediami. Ujęcie systemowe*, Kraków 2011, s. 178.

⁶⁷ J. Majewski, *Religia, media, mitologia*, Gdańsk 2010, s. 45.

⁶⁸ Tamże.

⁶⁹ Benedykt XVI, *Nowe technologie, nowe relacje. Trzeba rozpowszechniać kulturę szacunku, dialogu i przyjaźni*, w: *Internet i Kościół*, red. J. Kloch, Warszawa 2011, s. 71-75; tenże, *Mówmy ludziom o Bogu, posługując się nowymi językami cyfrowymi*, w: *Internet i Kościół*, s. 101-104.

⁷⁰ H. Nouwen, *Intymność*, s. 166-167.

przestrzeni życia. Oczywiście nie można przenieść Kościoła do Internetu i nie można zamienić Go w Kościół wirtualny, ale tam trzeba zarzucić sieci⁷¹. Doświadczony duszpasterz akademicki, wykładowca i duchowy autorytet wielu pokoleń studentów, dostrzegając nowe tendencje społeczne i zmiany w funkcjonowaniu młodych ludzi, przed wielu już laty stwierdzał: „nie możemy polegać na starych kanałach i utartych drogach”⁷². Idąc za jego intuicją, trzeba stawiać sobie strategiczne pytanie o charakterze pastoralnym: do kogo jest skierowana taka czy inna oferta i z jakich należy skorzystać narzędzi, żeby z nią dotrzeć do adresatów? Odpowiedź na nie wymaga właściwego odczytania odbiorcy w oparciu o profesjonalne narzędzia badawcze. Trzeba mieć świadomość, że współcześnie studenci należą do kategorii „młodych cyfrowych” z całą gamą ich cech zarówno korzystnych, jak niekorzystnych, stanowiących szczególne wyzwanie dla duszpasterstwa⁷³.

Bibliografia

- Batko R., *Facebook jako zalgorytmizowany proces становienia relacji, dostarczania wiedzy i translacji wartości*, w: *Facebook. Oblicza i dylematy*, red. J. Kreft, Kraków 2017.
- Beczka, <https://www.facebook.com/DABeczka/> [dostęp: 10.05.2019].
- Beczka. *Dominikańskie Duszpasterstwo Akademickie. Trailer 2017/2018*, https://www.youtube.com/watch?v=6sw8_6xZIOU [dostęp: 1.12.2019].
- Benedykt XVI, *Kapłan i duszpasterstwo w świecie cyfrowym: nowe media w służbie Słowa*, w: *Kościół o mediach*, Warszawa 2013, <http://media.uksw.edu.pl/kosciol-o-mediach.pdf> [dostęp: 29.12.2019].
- Benedykt XVI, *Mówmy ludziom o Bogu, posługując się nowymi językami cyfrowymi*, w: *Internet i Kościół*, red. J. Kloch, Warszawa 2011, s. 101-104.
- Benedykt XVI, *Nowe technologie, nowe relacje. Krzewić kulturę poszanowania, dialogu i przyjaźni*, w: *Kościół o mediach*, Warszawa 2013, <http://media.uksw.edu.pl/kosciol-o-mediach.pdf> [dostęp: 29.12.2019].
- Benedykt XVI, *Nowe technologie, nowe relacje. Trzeba rozpowszechniać kulturę szacunku, dialogu i przyjaźni*, w: *Internet i Kościół*, red. J. Kloch, Warszawa 2011, s. 71-75.
- Benedykt XVI, *Sieci społecznościowe. Portale prawdy i wiary, nowe miejsca ewangelizacji*, http://www.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20130124_47th-world-communications-day.html [dostęp: 12.09.2019].
- Borghesi G., *Wiara w czasach Facebooka*, tłum. J. Ganobis, Częstochowa 2017.
- Bourgeois D., *Duszpasterstwo Kościoła*, oprac. L. Balter, tłum. M. Tryc-Ostrowska, Poznań 2001.
- DA Dach, <https://www.youtube.com/channel/UCUER0I-skzednInel6RchVQ> [dostęp: 10.05.2019].
- DA Dominik, <https://twitter.com/dadominik1> [dostęp: 10.05.2019].

⁷¹ G. Borghi, *Wiara w czasach...*, s. 20.

⁷² H. Nouwen, *Intymność*, s. 167.

⁷³ M. Dębski, M. Bigaj, *Młodzi cyfrowi...*, s. 38-39.

- DA Dominik, <https://www.youtube.com/channel/UCbiHU9wNacFhyttXdbxDLqw> [dostęp: 10.05.2019].
- DA Tratwa, <https://www.youtube.com/channel/UCb6C8NtlbbBnHBtaqHqOVkw> [dostęp: 19.10.2019].
- DA Wawrzyny, <https://www.youtube.com/user/DAWawrzyny> [dostęp: 10.05.2019].
- Dębski M., Bigaj M., *Młodzi cyfrowi. Nowe technologie. Relacje. Dobrostan*, Gdynia 2019.
- Draguła A., *Dobre narzędzia zły nauczyciel*, „Więź” 2 (2001), s. 101-107.
- Duszpasterstwo Akademickie Dach, <https://www.facebook.com/dadach.wroclaw/> [dostęp: 10.05.2019].
- Duszpasterstwo Akademickie Dominik, <https://www.facebook.com/dadominikpl?ref=hl> [dostęp: 10.05.2019].
- Duszpasterstwo Akademickie UKSW, <http://www.da.uksw.edu.pl/> [dostęp: 10.10.2019].
- Duszpasterstwo Akademickie Wawrzyny, <https://www.facebook.com/DAWawrzyny/> [dostęp: 10.05.2019].
- Dyk S., *Nowa ewangelizacja. Konkretnie wyzwanie*, Gubin 2015.
- Franciszek, Adhortacja apostolska *Christus vivit* (2019).
- Giddens A., *Socjologia*, tłum. A. Szulżycka, Warszawa 2005.
- Hryniewicz W., *Kościół jest jeden*, Kraków 2004.
- Jan Paweł II, *Pielgrzymka do Ojczyzny. Przemówienia i homilie*, Warszawa 1979.
- Kasper W., *Kościół katolicki. Istota, rzeczywistość, posłannictwo*, tłum. I. Białkowska-Cichoń, Kraków 2014.
- Kiedos J., *Zanim powstała Akcja Katolicka. Zarys dziejów polskich młodzieżowych organizacji katolickich na Górnym Śląsku do 1933 roku*, Bielsko-Biała 1997.
- Kloch J., *Kościół w Polsce wobec Web 2.0*, Kielce 2013.
- Kloch J., *Zastosowania najnowszych technologii Web 2.0*, w: *Media w Kościele i Kościół w mediach*, red. M. Przybysz, J. Kloch, Katowice 2012, s. 53-97.
- Kracik J., *Początki duszpasterstwa akademickiego w Krakowie*, w: *Księga Sapieżyńska, t. I: Archidiecezja Krakowska za pasterzowania Adama Sapiehy*, red. J. Wolny, R. Zawadzki, Kraków 1982, s. 243.
- Laskowska M., *Nowe media w duszpasterstwie*, w: *Media w duszpasterstwie*, red. M. Przybysz, T. Wielebski, Warszawa 2014, s. 199-230.
- Lubac H., *Medytacje o Kościele*, tłum. I. Białkowska-Cichoń, Kraków 2012.
- Majewski J., *Religia, media, mitologia*, Gdańsk 2010.
- Mastalski J., *Samotność globalnego nastolatka*, Kraków 2007.
- Mezulanik R., *The Digital God*, w: *Megatrends and media. Digital universe*, red. Z. Buczkova, L. Rusnakova, M. Solik, Trnava 2019, s. 230-241.
- Nierenberg B., *Zarządzanie mediami. Ujęcie systemowe*, Kraków 2011.
- Niparko R., *Duszpasterstwo*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 4, red. R. Łukaszczyk, L. Bieńkowski, F. Gryglewicz, Lublin 1983, kol. 390.
- Nosowski Z., *Cybermisjonarze*, <https://opoka.org.pl/biblioteka/P/PR/GN/2001-23-1.html> [dostęp: 29.12.2019].
- Nouwen H., *Intymność*, tłum. K. Stankiewicz, Kraków 2007.
- Nowina-Konopka M., *Przyczynek do metodologii badań Internetu ze szczególnym uwzględnieniem geografii Internetu*, w: *Metody badań medioznawczych i ich zastosowanie*, red. A. Szymańska, M. Lisowska-Magdziarz, A. Hess, Kraków 2018, s. 341-360.

- ODA „W Sercu”, <https://www.facebook.com/wsercu> [dostęp: 20.10.2019].
- ODA W Sercu, <https://www.youtube.com/user/wsercu> [dostęp: 20.10.2019].
- Piech S., *W cieniu kościołów i synagog. Życie religijne międzywojennego Krakowa 1918–1939*, red. W. Bieńkowski, Kraków 1999.
- Pisarek M., *Rola edukacji cyfrowej w dydaktyce nauczania religii*, <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/8262/Rola%20edukacji%20cyfrowej%20w%20dydaktyce%20nauczania%20religii.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [dostęp: 16.10.2019].
- Prado Flores J.H., *Nowi ewangelizatorzy dla Nowej Ewangelizacji*, tłum. B.K. Jakubowski, Poznań 2013.
- Przybecki A., *Urzeczywistnianie się Kościoła w środowisku akademickim. W poszukiwaniu koncepcji duszpasterstwa studentów w Polsce*, Poznań 1986.
- Przybysz M., *Kościół w social media. Komunikacja instytucji eklesjalnych w mediach społecznościowych w perspektywie medioznawczej i teologicznej*, „Kultura – Media – Teologia” 35 (2018), s. 140-166.
- Puchała S., *Duszpasterstwo akademickie w diecezji katowickiej w latach 1947–1992*, Katowice 2007.
- Radio Studencka Fala, <http://tratwa.net/radio-studencka-fala/> [strona niedostępna: 19.05.2019].
- Rak R., Żamowiecki K., *Akademickie duszpasterstwo*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 1, red. W.F. Gryglewicz, Lublin 1985.
- Robak M., *E-duszp@sterstwo?*, „Więź” 10 (2000), s. 97-106.
- Słomiński T., *E-duszpasterstwo – wątpliwości duszpasterza*, „Więź” 2 (2001), s. 108-110.
- Spitzer M., *Cyberchoroby. Jak cyfrowe życie rujnuje nasze zdrowie*, tłum. M. Guzowska, Słupsk 2016.
- Stępnia K., *Fenomen reklamy religijnej*, Warszawa 2017.
- Studencka Fala, <https://www.studenckafala.pl> [strona niedostępna: 20.10.2019].
- Szeluga-Romańska M., *Facebook – czyli zagmatwany świat relacji międzyludzkich*, w: *Facebook. Oblicza i dylematy*, red. J. Kreft, Kraków 2017, s. 81-92.
- Śmigiel W., *Internet jako narzędzie działalności pastoralnej Kościoła*, „Studia Pelplińskie” 33 (2002), s. 579-587.
- Śpiewak R., *Moje spotkania z lękami studentów*, w: *Lęk – nieodłączny towarzysz człowieka od poczęcia aż do śmierci*, red. J. Joško-Ochojska, Katowice 2013, s. 85-104.
- Śpiewak R., *Tradycja i nowoczesność. Nowe media w duszpasterstwie akademickim*, w: *Komunikowanie społeczne w dobie nowych technologii*, red. D. Piontek, S. Ossowski, Poznań 2017, s. 165-186.
- Twenge J.M., *iGen. Dlaczego dzieciaki dorastające w sieci są mniej zbuntowane, bardziej tolerancyjne, mniej szczęśliwe – i zupełnie nieprzygotowane do dorosłości*, tłum. O. Dziedzic, Sopot 2019.
- Young K., Klausning P., *Uwolnić się z sieci. Uzależnienie od Internetu*, tłum. G. Pindur, Katowice 2009.

Słowa kluczowe: Kościół, duszpasterstwo akademickie, studenci, nowe media, cyberkontynent
Keywords: Church, academic ministry, students, new media, cybercontinent